

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

**KATEDRA VODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ
A ENVIROVMENTÁLNÍHO MODELOVÁNÍ**

**Česká
zemědělská
univerzita
v Praze**

NÁSTROJE PRÁVNÍ OCHRANY ZDROJŮ PITNÉ VODY
LEGISLATIVE TOOLS FOR DRINKING WATER RESOURCES PROTECTION

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Ing. Petra Sychová, Ph.D.

Bakalant: Helena Martinková

2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Helena Martinková

Krajinářství
Vodní hospodářství

Název práce

Nástroje právní ochrany zdrojů pitné vody

Název anglicky

Legislative Tools for Drinking Water Sources Protection

Cíle práce

Předmětem bakalářské práce je rozbor problematiky využívání vodních zdrojů, které může být spojeno s potencionálními konflikty. Jedním ze základních nástrojů pro řešení konfliktů v této oblasti je povinnost získání povolení pro nakládání s vodami od vodoprávního úřadu.

Tématem práce je prozkoumání současných nástrojů ochrany vodních zdrojů pitné vody a analýza jejich účinnosti. Pro posouzení procesu ochrany vodních zdrojů je zvolen modelový případ Uherského Ostrohu, kde je řešena možnost těžby štěrkopísku v II. ochranném pásmu zdroje podzemní vody. Cílem bakalářské práce pak je i posouzení možností řešení situace, kdy zdroj vody, není schopen uspokojit veškeré požadavky na něj kladené, či se záměry o využití území v blízkosti vodního zdroje dokonce vylučují.

Metodika

- rešerše dotčené literatury, analýza současného stavu právních/legislativních nástrojů
- popis studované lokality
- stanovení důvodů výběru modelového případu, popis sporu, postoj státních a veřejných institucí
- návrh možností řešení
- zhodnocení proveditelnosti navrhovaného způsobu řešení
- vyhledání obdobných situací, možných střetů v záměru využití vodních zdrojů v ČR i v zahraničí a posouzení možností ochrany vodních zdrojů v širším kontextu

Doporučený rozsah práce

Dle metodických pokynů

Klíčová slova

zdroj pitné vody, ochrana vody, těžba štěrkopísku, legislativa vodního hospodářství

Doporučené zdroje informací

BOGARDI, Janos J.; GUPTA, Joyeeta; NANDALAL, Wasantha K.D.; SALAMÉ, Léna; van NOOIJEN, Ronald R.P.; KUMAR, Navneet; TINGSANCHALI, Tawatchai; BHADURI, Anik; KOLECHKINA, Alla G. (Eds.), 2021. Handbook of Water Resources Management: Discourses, Concepts and Examples. Cham, Switzerland: Springer. 810p.

PRŮCHOVÁ, Ivana; HANÁK, Jakub a kol., 2014. Voda v právních vztazích. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, č. 481, 238s.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23. října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, v platném znění

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – FZP

Vedoucí práce

Ing. Petra Sychová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra vodního hospodářství a environmentálního modelování

Elektronicky schváleno dne 14. 1. 2022

prof. Ing. Martin Hanel, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 21. 1. 2022

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 30. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci na téma: „Nástroje právní ochrany zdrojů pitné vody“ jsem vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorských a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím závěrečným zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti GDPR.

V Praze dne 31.3.2022

.....

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce Ing. Petře Sychové, Ph.D. za její odborné vedení, rady a vstřícnost během tvorby mé bakalářské práce. Zároveň děkuji za podporu všem mým blízkým a rodině.

V Praze dne 31.3.2022

.....

Abstrakt

Tato bakalářská práce popisuje aktuální stav legislativy v České republice ošetřující ochranu zdrojů pitné vody, v návaznosti na mezinárodní smlouvy a členství ČR v Evropské unii.

Pitná voda je mimořádně důležitou surovinou, jejíž ochrana je zásadní pro fungování naší společnosti. Vzhledem k dalším lidským činnostem však může docházet k různým konfliktům. Tyto činnosti nebývají realizovány za účelem narušení životního prostředí a vody, ovšem jejich součástí je potenciálně tak výrazný zásah do krajiny, že sekundárně může dojít k nepřiměřeným důsledkům, které mohou ohrozit stav vodních zdrojů. Zároveň se mnohdy jedná o záměry, které jsou pro společnost velmi důležité v jiných odvětvích, například v energetice či stavebnictví.

Vzhledem k existenci klimatické změny a jejího zásadního vlivu na hydrologický cyklus, práce zkoumá, jaké jsou naše možnosti v posílení ochrany zdrojů pitné vody v kontextu ostatních lidských činností.

Klíčová slova

zdroj pitné vody, ochrana vody, těžba štěrkopísku, legislativa vodního hospodářství

Abstract

This bachelor thesis describes the current state of legislation in the Czech Republic concerning the protection of drinking water sources, in relation to international treaties and the Czech Republic's membership in the European Union. Drinking water is an extremely important raw material whose protection is essential for the functioning of our society. However, due to other human activities, various conflicts may arise. These activities are not usually carried out to disturb the environment and water, but they potentially involve such a significant impact on the landscape that, secondarily, there may be disproportionate consequences that may endanger the state of water resources. At the same time, these are often projects that are very important to society in other sectors, such as energy or construction.

Given the existence of climate change and its fundamental impact on the hydrological cycle, the thesis explores what our options are in enhancing the protection of drinking water resources in the context of other human activities.

Key words

drinking water source, water protection, gravel mining, water management legislation

Obsah

1. Úvod.....	10
2. Cíle bakalářské práce	11
3. Metodika	12
4. Mezinárodní smlouvy.....	13
5. Legislativa k ochraně zdrojů pitné vody.....	14
Evropská legislativa	14
Rámcová směrnice o vodách (2000/60/ES)	14
Česká legislativa	15
Ústava	15
Zákon č. 254/2001 Sb. (Zákon o vodách a o změně některých zákonů)	15
Zákon č. 114/1992 Sb. (Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny)	16
Zákon č. 100/2001 Sb. (Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů)	17
6. Udržitelný rozvoj a pitná voda.....	18
7. Možnosti sporů spojených s pitnou vodou	19
8. Příklady z ČR a zahraničí.....	20
Důl Turów.....	20
Ochranné pásmo vodního zdroje v bavorském okrese Würzburg	21
9. Popis studovaného sporu.....	23
Stanovení důvodů výběru modelové situace.....	23
Popis studované lokality	23
Průběh sporu.....	24
10. Postoj státních a veřejných institucí	26
Veřejný ochránce práv	26
Česká geologická služba	26
Ministerstvo životního prostředí	27
Krajská hygienická stanice	27
Vodoprávní úřad	28
Stavební úřad	28
Český báňský úřad.....	28
Krajský soud v Brně.....	29
Porušení práva na samosprávu.....	30
Povaha závazných stanovisek a jejich soudní přezkum	30
Upřednostnění soukromého zájmu před zájmem veřejným	30

Stanovení dobývacího prostoru v aktivní zóně záplavového území	30
Stanovení dobývacího prostoru v chráněné oblasti přirozené akumulace vod.....	31
Stanovení dobývacího prostoru v ochranném pásmu vodního zdroje	31
Hodnocení podkladů pro posouzení hydrogeologických poměrů	31
Stanoviska EIA	32
Závazné stanovisko krajské hygienické stanice.....	32
Závazné stanovisko vodoprávního úřadu	33
Závazné stanovisko orgánu územního plánování	33
Závazné stanovisko stavebního úřadu	33
11. Diskuse	34
12. Závěr.....	41
13. Použitá literatura	42

1. Úvod

Kvalitní a dostupná pitná voda je jednou ze základních podmínek pro fungování lidské společnosti a její zdravotní způsobilost. Dnešní technologie umožňují velmi široce pracovat jak s její kvalitou, tak kvantitou. Při zapojení cirkulárních prvků se také otevírají alternativní možnosti, jak vodu v rámci jejího cyklu využít co nejvíce.

Množství vody, které celkem spotřebuje společnost každý den je velké, jen v rámci domácností je spotřeba v České republice přibližně $90 \text{ l.os}^{-1}.\text{den}^{-1}$. Ač ve srovnání například s USA, kde v roce 2015 byla průměrná spotřeba domácností zásobovaných veřejným vodovodem přibližně $310 \text{ l.os}^{-1}.\text{den}^{-1}$, je český průměr několikanásobně menší, stále je celkové potřebné množství vody zásadní.

Voda je také velmi strategickou surovinou, někteří teoretici dokonce mluví o možnosti válek o vodu, což se ani v budoucnu nemusí nutně týkat České republiky, avšak Česká republika je součástí regionu, kam by potenciálně mohli směřovat lidé v jejichž domovinách je nedostatek vody bezprostřední problém.

Strategicky je třeba uvažovat i ve vztahu k ochraně konkrétních zdrojů pitné vody, jelikož jejich stabilita není samozřejmostí a různorodá lidská činnost a proměnlivost klima je může ovlivnit, přímo i nepřímo.

Jak bylo již výše zmíněno, díky dostupným technologiím lze s vodou v mnoha ohledech pracovat, například zpracovávat slanou mořskou vodu a vyrábět z ní sladkou pitnou vodu nebo vyrábět pitnou vodu ze vzduchu. Zde však hrozí kolize s finančními limity, jelikož výroba pitné vody se stále musí dostatečně vyplácet.

V případě, že konkrétní lidská činnost ovlivňuje negativně určitý zdroj vody, může být způsobem kompenzace právě kompenzace finanční, je však otázkou, zdali v tomto případě vůbec existuje dostatečně vysoká finanční částka, která by zhodnotila významnost zdroje vody, ten tu totiž za příznivých podmínek může sloužit i mnoha dalším generacím.

Co se týká samotné kvality vody, od roku 1989 se kvalita těch povrchových v České republice stabilně spíše zlepšuje, a to vlivem jak proměny průmyslu, tak zároveň postupnou dostavbou čistíren odpadních vod. Fakt, že je voda všude přítomnou komoditou, je brán jako přirozená součást fungování a neočekává se, že by jí nebylo dostatek. Nakolik lidem ochrana vody může být přirozená a opravdu podstatná, třebaže i v rámci svého každodenního fungování člověk postupuje šetrně, tak v tom zásadním měřítku je stav našich vodních zdrojů formován spíše rozhodnutími, která jsou rámována právním řádem našeho státu. Proto je třeba tyto parametry zkoumat, prakticky se jim věnovat a v kontextu vývoje společenských potřeb a proměn klimatu je hodnotit.

2. Cíle bakalářské práce

Úmyslem zpracování bakalářské práce je analýza současných legislativních nástrojů, které jsou v rámci českého právního řádu k dispozici k ochraně zdrojů pitné vody. Součástí je zasazení do kontextu evropské spolupráce a mezinárodních strategií, které se vztahují k ochraně vody a jejímu dostatku. Na modelové lokalitě, kde se ochrana zdroje pitné vody střetla se záměrem těžby štěrkopísku byl analyzován vývoj sporu a zapojení státních a veřejných institucí do jeho řešení. Díky své komplikovanosti a vzhledem k působnosti a možnostem zapojených institucí je tento spor zajímavým studijním příkladem.

Cílem práce je na základě analýzy současného stavu legislativy navrhnout možnost řešení pro podobné situace a zhodnotit realizovatelnost navrženého opatření.

3. Metodika

Na začátku byla provedena rešerše dotčené literatury, na základě, které byl zanalyzován stav aktuálních legislativních nástrojů v oblasti ochrany zdrojů pitné vody. Tyto nástroje byly doplněny o příklady možných konfliktů zahrnujících ochranu zdrojů pitné vody. Pro lepší představu byly uvedeny konkrétní případy z České republiky i zahraničí. Dále byl stanoven modelový případ, určený k podrobné analýze. V rámci modelového případu byla popsána studovaná lokalita, důvod jejího výběru, popis sporu, postoj státních a veřejných institucí.

Na základě předchozí analýzy bylo řešené téma diskutováno v širokém kontextu stavu a vývoje životního prostředí, lidských činností a potřeb a byl navržen způsob další ochrany zdrojů pitné a jeho realizační potenciál.

4. Mezinárodní smlouvy

Česká republika je smluvní stranou velkého množství mezinárodních smluv týkajících se environmentálních záležitostí, většina z nich se také nepřímo dotýká tématu ochrany vody, ať už to jsou smlouvy týkající se změny klimatu, mezi nimi například Rámcová úmluva OSN o změně klimatu nebo Ramsarská úmluva o mokřadech a další. V případě, že jsou mezinárodní smlouvy ratifikovány na základě souhlasu Parlamentu České republiky, mají vůči ostatním právním předpisům do jisté míry přednější postavení. Takže když stanoví mezinárodní smlouva něco jinak než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Mezinárodní spolupráce České republiky v ochraně vod z části definována tím, že z celkové délky hranic, která je 2290 km, je 738 km označováno za tzv. „mokrou hranici“ – což jsou části hranic tvořené vodními toky. Česká republika má tedy se všemi sousedními zeměmi navázanou oficiální spolupráci o hraničních vodách. Dále je ČR smluvním partnerem i ve smlouvách týkajících spolupráce v mezinárodních oblastech povodí Labe, Dunaje a Odry.

Nejširší mezinárodní smlouva týkající se hraničních vodních toků a mezinárodních jezer, v nichž je smluvní stranou také ČR, je Úmluva Evropské hospodářské komise OSN o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer. Ochrany vody se týká také Protokol o vodě a zdraví, který byl připraven OSN a Česká republika se k němu připojila v roce červnu roku 1999 v Londýně.

Situace, kdy může být narušena ochrana vod a kvalita životního prostředí, jsou důležité pro širokou veřejnost a také pro její případné aktivní zapojení, ta má přirozeně k těmto tématům co říct. K aktivní participaci jsou však nezbytné informace, které by při neochotě státní správy nemusely být poskytnuty v čas. Stojí tedy za zmínku také Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. Záměrem této úmluvy byla podpora zpřístupnění informací veřejnosti o životním prostředí a umožnění aktivního zapojení v rozhodovacích procesech. Je považována za velmi významný dokument své doby, který podpořil zkvalitnění komunikace mezi státní správou a občany a podpořil tak demokratické principy. Legislativní zajištění má u nás v zákonu č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů či zákonu č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů. Legislativní oporu má také na úrovni Evropského společenství.

5. Legislativa k ochraně zdrojů pitné vody

Evropská legislativa

*„Ještě před vstupem do Evropské unie, který proběhl 1. května 2004, musela ČR jako nový členský stát přizpůsobit svůj právní řád *acquis communautaire* (veškeré primárněprávní i sekundárněprávní akty Společenství). I po vstupu do EU dochází každoročně k přijetí až stovek sekundárněprávních norem, které ČR implementuje do svého právního řádu.*

Zatímco nařízení je akt s přímým účinkem a stává se součástí právních řádů členských států ihned po svém přijetí na úrovni EU a po vstupu v platnost publikací v Úředním věstníku, směrnice je ve lhůtě stanovené obvykle samotnou směrnicí implementována do právního řádu členských států pomocí příslušného vnitrostátního právního aktu.“

Rámcová směrnice o vodách (2000/60/ES)

Rámcová směrnice o vodách (dále jen „RVS“) nabyla účinnosti 22. prosince 2000 a je zásadním legislativním nástrojem v oblasti vodní politiky na úrovni Evropské unie. K její implementační strategii se kromě členských států EU a Evropské komise přidalo také Norsko. Důvodem pro strategii bylo hlavně, že povodí některých významných řek prochází územím vícero evropských států.

Svým rozsahem je směrnice opravdu všeobjímající, apeluje na mapování vodní oblasti, její analýzu a také strategické postupy v ochraně a nakládání s vodou. Věnuje se jak kvantitativním, tak i kvalitativním stránkám.

Uvádí potřebu komplexního přístupu k vodě v Evropském společenství, potřebu provázanosti, zachování aktuálního stavu životního prostředí. Pro všechny zmíněné záležitosti je samozřejmě nezbytná spolupráce dotčených orgánů, členských států, a komunikace vývoje plnění úkolů, které z RVS vycházejí.

Pro vody, které jsou využívány k odběrům pitné, ať se jedná o povrchové či podzemní vody, je třeba zajistit nezbytnou ochranu a zavést jejich monitoring. K dosažení vytyčených environmentálních cílů mají státy za úkol připravit pro konkrétní povodí soubory opatření.

V přílohách RVS jsou vypsány charakteristiky daných hodnocení stavu kvality vod. Na RVS dále navazuje směrnice o ochraně podzemních vod před znečištěním a zhoršováním stavu (2006/118/ES), ta specifikuje, jakým způsobem by mělo být pečováno o stav podzemních vod.

Směrnicí specifikující parametry jakosti pitné vody je směrnice o jakosti vody určené k lidské spotřebě (2020/2184).

Česká legislativa

Ústava

Ústavní úpravou přímo se zabývající ochranou vody Ústava České republiky (dále jen „Ústava“) nedisponuje. Ovšem čl. 7 zní: „*Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.*“

Voda je významným přírodním zdrojem, péče o ni tedy není v Ústave České republiky jednoznačně opomenuta.

Listina základních práv a svobod obsahuje v článku 12 formulaci „(3) *Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.*“. Tedy ani v tomto případě nestojí ochrana vody stranou.

Zákon č. 254/2001 Sb. (Zákon o vodách a o změně některých zákonů)

Ochrana povrchové a podzemní vody je základní účelem zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, v platném znění (vodní zákon), jelikož voda je mimořádně důležitý přírodní zdroj. Zákon má nastavovat rámec pro její šetrné využívání. K tomu má docházet v souladu s právem Evropského společenství.

V obecné povaze zákon pojednává o povinnosti vlastníků pozemků, vztahů fyzických a právnických osob k vodním zdrojům.

Ochrana vody by měla být zohledněna během každého nakládání s vodou. Cíle ochrany vody zohledňují ve své práci praxi vodoprávní úřady, které jsou vykonavateli státní správy.

Důležitým opatřením ochrany je např. CHOPAV, chráněna oblast přirozené akumulace vod v paragrafu 28, vodního zákona, způsob fungování v těchto oblastech má speciální parametry, v rámci těžby či odvodňování. Tyto plochy jsou totiž svými přírodními vlastnostmi vhodné pro snížení účinků povodní či sucha.

Vodní zákon, v hlavně IX. rovněž definuje problematiku povodní – jejich detekci, hlášení, hodnocení a řešení. Pro politiku územního plánování je důležitá aktivní zóna záplavového území, její úprava je uvedena v paragrafu 66 a 67, vodního zákona. Na těchto územích by se mimo jiné neměla realizovat těžba narušující povrchový odtok a neměla by se také realizovat stavby s výjimkou vodních děl.

Zákon určuje podmínky nakládání s látkami, které by mohly vodu ohrozit. Reflektuje také jakost odpadní vody, její zpracování a odlišení dešťových vod.

Říká, že podzemní voda je primárně určena jako zdroj pitné vody, jiné její využití musí být povoleno vodoprávním úřadem a nemůže být na úkor zásobování pitnou vodou.

U vodních zdrojů také definuje jejich ochranná pásma, způsob určení a podmínky, které jsou realizovány z důvodu ochrany jakosti, vydatnosti a zdravotní nezávadnosti čerpaných vod.

Vodní zákon dále pojednává o vodních tocích, povodích, jejich správcích, vodní dílech.

Hydrologické sucho se může stát velmi akutním problémem, vodní zákon tedy ošetřuje postup v případě sucha.

Výkonem státní správy je v tomto případě Česká inspekce životního prostředí a vodoprávní úřady, těmi jsou: obecní úřady, újezdní úřady na území vojenských újezdů, obecní úřady s rozšířenou působností, krajské úřady a ministerstva jako ústřední vodoprávní úřad.

Tyto úřady jsou velmi důležité ve správních řízeních, jelikož mohou vydávat závazná stanoviska. *„Vodoprávní úřad v závazném stanovisku posoudí možnost zhoršení stavu nebo ekologického potenciálu útvaru povrchové vody nebo stavu útvaru podzemní vody či nemožnost dosažení dobrého stavu nebo dobrého ekologického potenciálu útvaru povrchové vody nebo dobrého stavu útvaru podzemní vody.“*

Toto vyjádření může být ze strany vodoprávních úřadu žádáno při záměru staveb, těžby či dalších činností, které by mohly mít nežádoucí vliv na vodu.

Pravomoci jsou u výše vypsanych vodoprávních úřadů různé a v rámci hierarchie jejich množství narůstá. Ústředním vodoprávním úřadem jsou ministerstva, o mnohé povinnosti, z toho plynoucí, se dělí Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství. Tyto dvě ministerstva společně také dohlížejí na to, aby docházelo k souladu s legislativou Evropských společenství a aby Česká republika plnila z toho vyplývající úkoly. Svou odpovědnost má v některých otázkách jako ústřední vodoprávní úřad také Ministerstvo obrany a Ministerstvo dopravy.

Zákon č. 114/1992 Sb. (Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny)

Ochrana přírody a krajiny zajišťuje ve znění tohoto zákona také ovlivňování hospodaření s vodou v krajině za účelem udržení přirozených podmínek pro fungování vodních i mokřadních ekosystémů, se záměrem udržení přirozeného a přírodě blízkého charakteru.

Upravuje především postup u ochrany vod na území chráněných přírodních oblastí. Vodní toky jsou zároveň definovány jako významný krajinný prvek.

Zákon č. 100/2001 Sb. (Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů)

Zákon hovoří o posuzování záměrů a koncepcí, které mohou mít vliv na životní prostředí a veřejné zdraví. V souladu s Evropskou legislativou upravuje dílčí vztahy a postup dotčených orgánů při tomto posuzování. Jedná se o fyzické osoby, právnické osoby a samosprávné celky. Stanovuje vykonavatelé státní správy.

Zákon určuje parametry daných posuzování, způsob komunikace s veřejností, definuje dokumenty nezbytné pro realizaci posouzení. Také určuje délku platnosti stanoviska o posouzení vlivu na životní prostředí, která je dle paragrafu 9a, zákona o posuzování vlivů na životní prostředí, sedm let, po uplynutí této lhůty je možné požádat o prodloužení platnosti na dalších pět let. Takto může být platnost prodloužena i po dalších pěti letech, omezení není stanoveno, pokud v dotčeném území nedojde ke změnám nebo zjištění nových poznatků. Proto je třeba k žádosti o prodloužení doplnit aktuální stav a případné změny v dotčeném území.

Tento zákon je v rámci ochrany zdrojů pitné vody také důležitý, jelikož by na základě posuzování vlivů na životní prostředí mělo být předcházeno jejich možnému ohrožení.

Vlivem přijetí nového stavebního zákona č. 283/2021 Sb., stavební zákon a zákona č. 284/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím stavebního zákona, který schválila Poslanecká sněmovna PČR dne 14.7.2021, jehož podstatná část by vejit v účinnost 1.7.2023, by mělo dojít ke změně některých procesních záležitostí u posuzování na životní prostředí a přenosu odpovědnosti na stavební úřady.

Mimo výše zmíněný Zákon č. 254/2001 Sb. (Zákon o vodách a o změně některých zákonů), Zákon č. 114/1992 Sb. (Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny) a Zákon č. 100/2001 Sb. (Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů) reflektuje okrajově ochranu vodní zdrojů také Zákon č. 289/1995 Sb. (Zákon o lesích a o změně některých zákonů)

6. Udržitelný rozvoj a pitná voda

Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) přijala na summitu 25. září 2015 Agendu pro udržitelný rozvoj 2030. Ta je tvořena z 17 cílů udržitelného rozvoje. Vzniku dokumentu předcházely tři roky přípravy, která započala na summitu OSN v Rio de Janeiru v roce 2015, kde byli přítomni krom členských států také zástupci občanské společnosti, soukromé sféry a akademické obce.

„Gestorem agendy udržitelného rozvoje a koordinátorem implementace Agendy 2030 v České republice na základě usnesení č. 61 ze dne 25. ledna 2016 je předseda vlády. Usnesením vlády č. 167 ze dne 14. března 2018 došlo k převedení agendy udržitelného rozvoje a úkolů s ní spojených z Úřadu vlády na Ministerstvo životního prostředí. Hlavní implementační platformou pro Cíle udržitelného rozvoje v ČR je Strategický rámec Česká republika 2030, který vláda schválila 19. dubna 2017. Strategický rámec Česká republika 2030 je dokumentem, který stanovuje dlouhodobé priority udržitelného rozvoje v šesti klíčových oblastech a slouží jako zastřešující rámec pro rezortní, regionální a lokální strategie a koncepce.“

Světové společenství je různorodé a úroveň vyspělosti členských států je velmi odlišná, proto je aplikován princip univerzality. Každý stát má v rámci vytyčených cílů nějaké rozvojové nedostatky. Přesné znění konkrétních bodů si tedy státy určují sami. Náplň bodů by měla být definována tak, aby jejich plnění bylo opravdu měřitelné.

Priorita přímo týkající se vody je Udržitelné nakládání s přírodními zdroji, do této skupiny patří konkrétně cíl číslo 6: „Zajistit dostupnost vody a sanitačních zařízení pro všechny a udržitelné hospodaření s nimi“. Součástí implementace tohoto bodu by měla být také podpora začleňování veřejnosti a místních komunit do rozhodovacích procesů v oblasti využívání vodních zdrojů.

Body plnění jsou přesně definovány v dokumentu strategického rámce, hned prvním, který je součástí cíle 6 je: „6.1 Do roku 2030 dosáhnout univerzálního a spravedlivého přístupu ke zdravotně nezávadné a cenově dostupné pitné vodě pro všechny.“

K plnění bodu 6.1 by mělo dojít ve spolupráci Ministerstva životního prostředí, Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva zemědělství.

7. Možnosti sporů spojených s pitnou vodou

V posledních letech můžeme zřetelně pozorovat účinky změny klimatu, která v České republice způsobuje celkové oteplení a také řadu dalších problémů komplikujících fungování lidské společnosti. Jedním z nich je sucho.

Dlouhodobé hydrologické sucho negativně ovlivňuje zásoby povrchové i podzemní vody, kvůli tomu se jejich vydatnost a kvalita dostává pod větší drobnohled. Potenciálně je tedy potřeba zvýšit jejich ochranu, udržet kvalitu a zamezit případnému ohrožení jejich stability. Je také otázkou, zda nehledat zdroje nové.

Některé druhy ohrožení zdrojů pitné vody jsou dobře hodnotitelné a taky řešitelné, ať se jedná o ohrožení v podobě různých chemických látek, které se mohou do vody dostat, splaveniny ze zemědělských ploch a jiné.

Složitější situace může nastat v momentě, kdy se ochrana vodního zdroje dostane do střetu s nějakou nově vytvářenou činností v jeho bezprostřední blízkosti, specificky s podnikatelskými zájmy a těžbou nějakého nerostu.

Proces povolení velké stavby, těžby, uložení odpadu, chovu zvířat či rozšíření infrastruktury je čas náročnou záležitostí, ke které se přirozeně vyjadřují různé státní i veřejné instituce a byrokratická zátěž je opravdu velká. Zároveň jsou zmíněné záměry těmi, které podléhají procesu EIA (Enviromental Impact Assessment), tedy posouzení vlivu na životní prostředí. Ten je zakotven v zákonu č. 100/2001, Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů. Proces EIA mohou provádět krajské úřady nebo přímo Ministerstvo životního prostředí.

Speciálně se v rámci hodnocení EIA posuzuje vliv na soustavu NATURA 2000, která je soustavou chráněných území států Evropské unie. Tato soustava má za cíl chránit druhy živočichů, rostlin a vybraný druhý přírodních stanovišť, které jsou z evropského pohledu nejcennější, velmi ohrožené nebo omezené výskytem na určité oblasti, tedy endemické.

Pokud dochází ke střetům s ochranou zdrojů pitné vody, mnohdy se jedná o situace, na které výrazně reagují občané, ti zároveň mají příležitost se k daným záměrům vyjádřit na přímo či skrze své volené představitele.

Pokud by se stane, že nebylo s občany dostatečně dobře jednáno, jejich postup byl v rozporu s právem nebo byli opomenuti, mohou se obrátit na ombudsman – veřejného ochránce práv. Ten za také za úkol chránit občany před diskriminací či monitoruje práva lidí s postižením.

Aby byl podpořen expertní přístup k posuzovaným záměrům, spadá pod Ministerstvo životního prostředí Česká geologická služba (dále jen „ČGS“), která vykonává státní geologickou službu v České republice. ČGS mapuje údaje o geologické složení státního území a dává je k dispozici správním orgánům pro potřeby jejich rozhodování.

8. Příklady z ČR a zahraničí

Důl Turów

Poblíž česko-polské hranice na severu České republiky se nachází důl Turów, kde Polsko těží hnědé uhlí. Tato těžba dle odborných dat ovlivňuje zásoby podzemní vody na české straně. Dle dostupných informací pak především ve středních a hlubších kolektorech. Již v osmdesátých letech minulého století došlo na české straně ke skokovému poklesu podzemních vod o několik desítek metrů, od té doby klesání podzemních vod dál pokračuje.

Polská zpráva o vlivu na životní prostředí EIA z roku 2015 odhadovala, že pokles, kterého bylo v minulém roce dosaženo, nastane až v roce 2044.

Jelikož se v tomto případě jedná o spor mezinárodní, je jeho komplikovanost o to větší, především pak v oblasti samotného řešení sporu, silná je také politizace sporu.

Ředitel České geologické služby, která pokles hladiny poblíž dolu Turów dlouhodobě monitoruje, Zdeněk Venera se v rozhovoru v Událostech komentáře 8. září 2021 vyjádřil, že jednání s polskou stranou ztěžuje i fakt, že se odborníci z obou stran v rámci hodnocení po odborné stránce rozcházejí. Postoje polských odborníků prezentují zájmy státu.

Dlouhou dobu to vypadalo, že Česká republika a Polsko spíš nedohodnou, odpovídá tomu i fakt, že spor se dostal až k Evropskému soudnímu dvoru. Avšak překvapivě na začátku února letošního roku došlo k podepsání dohody, která určuje způsob a podmínky pro další provozování dolu vzhledem k podzemní vodě a České republice.

Součástí opatření na ochranu kolektorů je také podzemní stěna, která by měla na polské straně zajistit, že nebude docházet k dalšímu klesání podzemní vody. Odborníci z České geologické služby, včetně jejího ředitele Zdeňka Venery však upozorňují, že tato stěna v aktuálně plánovaném rozsahu nemusí stačit a bude potřeba její rozšíření. I tato skutečnost je součástí podepsané dohody mezi Polskem a Českou republikou. Stěna by dle současných plánů měla být tvořena z vrtů do hloubky až 110 metrů, které budou vyplněny cementační směsí a tím zabrání odtoku vody.

Svrchní kolektor, který je pro zásobování pitnou vodou pro zdejší obyvatele nejdůležitější, je v dokazování vlivu těžby na něj nejsložitější, jelikož tento kolektor

je ovlivňován také počasím a jeho využíváním. Vlivem dostatečných srážek došlo v minulém roce po nějakou dobu k zastavení poklesu podzemní vody.

Součástí dohody mezi ČR a Polskem bylo také vyplacení „náhrady“ 45 milionů eur České republice, vybudování ochranného valu, živá zelená stěna a další prvky, které eliminují negativní dopady těžby, jejíž vliv zdejší obyvatelé pocítují.

Je však samozřejmě otázkou, zdali toto všechno opravdu ochrání zásoby zdejší podzemní vody. Například organizace Greenpeace označuje dohodu jako nedostatečně hájící zájmy českých obyvatel. Rozhodně je rizikem, že nedostatečnost opatření bude rozeznána až v momentě, kdy již nebude možnost, jak vitalitu kolektorů zachránit.

Ochranné pásmo vodního zdroje v bavorském okrese Würzburg

Od devadesátých let minulého století se v německém okrese Würzburg chystá rozšíření ochranného pásma zdejšího zdroje pitné vody. Aktuální velikost ochranného pásma je 7 kilometrů čtverečních, plán byl rozšířit oblast na 66 kilometrů čtverečních. Tomu předcházelo téměř třicet let výzkumů týkajících se hydrogeologických průzkumů, stanovisek od dotčených státních institucí a dalších, k záměru vyhlášení chráněného území se mohou vyjadřovat také různé zájmové skupiny, které toto rozhodnutí ovlivní, mezi nimi například zemědělci.

Zároveň s plánovaným rozšířením ochranného pásma, probíhá již 25 let průzkum ložiska sádrovce, které chce zdejší sádrovcová firma vytěžit. Ložisko je od podzemní vody odděleno vrstvou jílu, takže by dle slov vedoucího projektu nemělo dojít k ohrožení zdroje vody.

Samotná těžba sádrovce by měla probíhat přibližně osmdesát metrů pod zvodnělou vrstvou, kdyby došlo k jejímu narušení, není pro zásobování zdejších obyvatel náhradního zdroje. Oba úmysly jsou pak posuzovány jinými orgány – záměr rozšíření ochranného pásma posuzují orgány okresní zprávy a vodoprávní úřad, zatímco těžba sádrovce podléhá hodnocení baňského úřadu. Může se tedy stát, že jedno bude schváleno nezávisle na druhém.

Záměr rozšíření ochranného pásma je výrazně ovlivněn zdejším podložím, které je tvořeno materiály s vysokou propustností, voda se tedy do dostává do hlubokých vrstev bez dostatečné filtrace.

Zdejším zdrojem pitné vody je zásobováno přes 60 tisíc obyvatel města Würzburg, potenciální rozšíření ochranného pásma ohrožuje nejen těžba sádrovce, ale také vznik nové skládky, která by měla být podložena nepropustnou vrstvou, i přesto však je riziko kontaminace aktuální.

Navzdory dlouholeté snaze vytvořit propracovanější ochranu zdroje pitné vody, to aktuálně vypadá, že v rámci zájmu také na těžbě skládkování, tak nebude nové ochranné pásmo realizováno.

Tento příklad reflektuje, jak složité může být rozšiřování chráněných oblastí, jelikož pravděpodobnost střetu s jinou lidskou potřebou a činností je velmi pravděpodobná.

A s tím je nutno počítat i v případě, že dojde k podobnému záměru v České republice. Lidská činnost je natolik různorodá a obsáhlá, že je opravdu těžké rozšiřovat efektivně chráněná území a dlouhodobá ochrana životního prostředí by měla být koncepční.

9. Popis studovaného sporu

Stanovení důvodů výběru modelové situace

Jako modelovou situací pro mou práci jsem vybrala zdroj podzemní vody Bzenec komplex, který se nachází v Jihomoravském kraji, místě s potenciálně velkým ohrožením suchem. Dle dostupných informací od společnosti Vodovody a kanalizace Hodonín a.s., zásobuje Bzenec komplex vodou 130 tisíc obyvatel z Jihomoravské a Zlínského kraje.

V druhém pásmu ochrany vodního zdroje se nachází ložiska šterkopísku, o jejichž vytěžení se vede spor již více než patnáct let. V případě povolení těžby a ohrožení zdejšího zdroje pitné vody, ale není žádného náhradního vodního zdroje, který by pokryl potřeby odběratelů.

Do protestu proti těžbě šterkopísku v daném místě se velmi aktivně zapojily dotčené samosprávy, jejich volení představitelé a také občané okolních obcí, což dodalo případu na publicitě a dostal se do povědomí široké veřejnosti.

Pro stanovení dobývacího prostoru a následné povolení je důležitá hydrogeologická charakteristika lokality. A právě na ní se strany sporu zjednodušeně řečeno nedokáží shodnout. Což je zajímavý fakt, jelikož jsou to exaktní charakteristiky. A hydrogeologické podmínky mohou zásadně ovlivnit rozsah rizik případné těžby.

Popis studované lokality

Studovaná lokalita jímacích zařízení Bzenec-komplex se nachází v Jihomoravském kraji v katastrálním území obcí Uherský Ostroh a Moravský Písek na pomezí Jihomoravského a Zlínského kraje. Jímací zařízení je tvořeno třemi prameništi – Bzenec I – Moravský písek, Bzenec III jih a Bzenec III sever.

Území je součástí CHOPAV (Chráněné oblasti přirozené akumulace vod) Kvartéru řeky Moravy, jejich charakter je zakotven v § 28 vodního zákona, v rámci těchto území jsou zakázány některé činnosti, které by mohly ohrozit kvalitu podzemních a povrchových vod v oblastech přirozené akumulace vod, mezi ně patří například také zákaz těžit nerosty povrchovým způsobem nebo provádět jiné zemní práce, které by vedly k odkrytí souvislé hladiny podzemních vod. Výjimka ze zákazu těžby se vztahuje na právě na těžbu šterkopísku, pokud místo těžby bude po vytěžení využito k vodohospodářským účelům.

Mezi místy odběrů pitné vody prochází odlehčovací rameno Nová Morava a plánová lokace těžby by se měla nacházet na pravé straně břehu ramene. Dle hydrologických posudků, které má VaK Hodonín a.s. k dispozici se plánovaná šterkovna nachází mezi hlavním zdrojem podzemní vody a jímacími zařízeními, kdy přitékající voda prochází právě pod umístěním šterkovny.

Území plánované šterkovny je mimo jiné i v aktivní zóně záplavové oblasti, což dle vodního zákona znamená, že je zde zákaz těžit nerosty a zeminu způsobem zhoršujícím odtok povrchových vod a provádět terénní úpravy zhoršující odtok povrchových vod nebo zákaz skladovat odplavitelný materiál, látky a předměty.

Hranice plánované šterkovny je vzdálena od nejbližšího vrtu Bzenec III sever JS-1 přibližně 510 metrů a od nejbližšího vrtu Bzenec I S-20 přibližně 1090 m. Jelikož je plánovaná šterkovna blízko vodnímu zdroji, je tak ještě součástí ochranného pásma II. stupně. Jak můžeme najít ve vodním zákoně, tato oblast je určena tak, aby nedošlo k ohrožení vydatnosti zdroje, jeho jakosti nebo zdravotní nezávadnosti.

Průběh sporu

Spor má dvě zájmové protistrany – tou první je investor František Jampílek a jeho firma České šterkopisky spol s.r.o. (dále jen „investor“ či „těžař“), který již od roku 2006 usiluje pomocí nezbytného procesu o získání povolení k těžbě šterkopísku. Druhou protistranou je společnost Vodovody a kanalizace Hodonín, a.s. (dále jen VaK Hodonín, a.s.), která čerpá vodu ze zdroje Bzenec komplex a dále ji distribuuje. Akcie společnosti jsou z 94 % v držení obcí a měst, z nichž největší procentuální množství má město Hodonín. Na této straně sporu je také široká veřejnost, dotčené obce či různí političtí představitelé.

Obě strany si od doby prvního pokusu o získání povolení nechaly vypracovat řadu posudků, které hodnotí hydrogeologické podmínky v místě potenciální těžby a jímání vody.

Investor je po celou dobu sporu přesvědčen, že těžba šterkopísku poblíž vodního zdroje nemůže ohrozit kvalitu ani kvantitu jímané vody, dokonce že se mohou, na základě jiných případů kombinace těžby šterkopísku a jímání vody, tyto aktivity doplňovat. Naopak společnost VaK Hodonín, a.s. stojí za tím, že by těžba neměla být v jakémkoliv rozsahu povolena, jelikož může zdroj vody zásadně ohrozit.

Samotný spor začal v roce 2006, kdy se investor poprvé pokusil o získání stanoviska EIA, tento proces byl ale na jeho žádost během roku 2007 ukončen. Stejně tak se stalo u druhého žádosti o získání stanoviska EIA, kterou investor podal v roce 2008, tento proces byl později v roce 2012 na žádost ukončen.

Po třetí investor zažádal o stanovisko EIA v roce 2013, tentokrát proces proběhl celý a žadatel získal v roce 2015 kladné stanovisko (kód záměru: MZP429). V tomto případě proces proběhl přímo pod Ministerstvem životního prostředí (MŽP), v předchozích případech žádost zpracovával krajský úřad.

V reakci na třetí žádost o posouzení EIA vznikla proti záměru také petice „*Moravský Písek – NE ohrožení pitné vody pro 140 tisíc lidí*“, kterou v roce 2014 projednával petiční výbor Senátu PČR, celkem byla podepsána 11 415 lidmi a následně v roce 2018 byla projednávána ještě jednou, na základě čehož vzniklo i senátní usnesení, které konstatovalo, že se jedná o důležitý vodní zdroj a je třeba aplikovat zásadu předběžné opatrnosti. Zároveň usnesení doporučilo veřejnou oponenturu v rámci dalšího projednávání záměru těžby a připomnělo, že je třeba věnovat pozornost nejen procesním úkonům, ale také jejich obsahu a odbornosti posouzení.

Na podnět předsedy stále senátní komise VODA – SUCHO Jiřího Buriana proběhla v Senátu PČR 10.9.2019 také veřejná oponentura k záměru těžby štěrkopísku, kde se prezentovali své postoje a výstupy zástupy vodovodů a také investora za účasti politických představitelů.

I přes odvolání Vak Hodonín, a.s. byl v roce 2019 stanoven dobývací prostor, proto Vak Hodonín, a.s. následně podaly i s obcemi tři správní žaloby, rozsudek přišel v říjnu 2020, zrušil rozhodnutí Obvodního báňského úřadu a zadal nápravu procesních pochybení.

Na začátku roku 2022 proces stanovení dobývacího prostoru nadále probíhá. Vak Hodonín, a.s. si nechalo vypracovat znalecký posudek, který byl skrze zastupující advokátní společnost Frank Bold Advokáti zaslán Obvodnímu báňskému úřadu 14.2.2022.

10. Postoj státních a veřejných institucí

Veřejný ochránce práv

Úřad veřejného ochránce práv vydal k těžbě štěrkopísku dvě zprávy. První je z července roku 2019, kdy se případem zabývala bývalá ombudsmanka Anna Šabatová, ta zahájila šetření ze své vlastní iniciativy. Již dříve se na úřad ombudsmana obrátilo vícero stěžovatelů, ti byli informováni, že se projednávání záměru nachází v počátečních fázích.

Za povšimnutí rozhodně stojí, že ombudsmanka ve zprávě o šetření vyzdvihuje zásadu předběžné opatrnosti, kterou ostatní hodnotící instituce dle jejího vyjádření mnohdy neberou v potaz. Zásada předběžné opatrnosti spočívá v zaručení ochrany životního prostředí na základně preventivních rozhodnutí. Využití této zásady má své podmínky, mezi nimi je stanovení potenciálně nepříznivých účinků. Právě množství rizik, které realizovaná těžba zahrnuje je opravdu velké.

Zpráva dále reflektuje řadu pochybení, ke kterým napříč dotčenými institucemi došlo. Nevhodným úkazem je rozhodně postup nadřazených úřadu – ať už zrušení rozhodnutí KHS Jihomoravského kraje Ministerstvem zdravotnictví nebo zrušení rozhodnutí vodoprávního úřadu MÚ Uherské Hradiště Krajským úřadem Zlínského kraje. Celkově mělo dojít k nezákonné eliminaci zapojení dotčených úřadů v rámci Jihomoravského kraje.

Na šetření v roce 2019 navazuje zpráva ombudsmana ze září roku 2020, pokračování šetření již bylo v rukou nového ombudsmana Stanislava Křečka. Výstup této zprávy se v mnohých aspektech shoduje s tou první, nadále je postup dotčených úřadů hodnocen jako nedostatečný a zároveň závěrečná část opatření k nápravě obsahuje žádost o revizi souhlasného stanoviska zprávy EIA, vzhledem k informacím, které byly zjištěny až po dokončení procesu EIA.

Česká geologická služba

Česká geologická služba (ČGS) poskytuje také posudkový servis, který je k dispozici orgánům veřejné moci.

K případu záměru těžby štěrkopísku je veřejně dohledatelné jedno posouzení akceptovatelnosti záměru a na něj navazující komentář.

Posouzení akceptovatelnosti záměru jako výsledek šetření uvádí, že pro svoji strategičnost daného vodního zdroje je nezbytné nerealizovat v místě těžbu štěrkopísku, jelikož fakticky může dojít k ohrožení vodního zdroje. Ve smyslu předběžné opatrnosti je záměr hodnocen jako neakceptovatelný.

Navazující komentář pak doplňuje a zdůrazňuje výstupy předchozího posouzení, záměr je nadále hodnocen jako neakceptovatelný.

V navazujícím komentáři jsou také zmiňována dvě posouzení, která byla vydána ČGS v letech 2013 a 2014, jejichž výstupy byly opačného charakteru, než je veřejně dostupné posouzení z roku 2017. Dle vyjádření zástupce ředitele ČGS Petra Mixy tato posouzení nebyla zpracována z pohledu ochrany podzemních vod, ale byla prioritně hodnocena z hlediska ložiskového. Od doby dřívějších posouzení také došlo ke zpracování dalších hydrogeologických studiích, z nichž především modelová hodnocení firmy PROGEO, s.r.o., (Uhlík 2016, 2017) přistupují k problematice robustně a lze jejich výstupy považovat za vysoce reprezentativní.

Ministerstvo životního prostředí

Hodnocení vlivu na životní prostředí ve vztahu k těžbě štěrkopísku proběhlo celkem třikrát, dvakrát nebyl proces dokončen a byl předčasně zastaven na žádost investora, na potřetí investor zažádal o stanovisko v roce 2013, ke kterému v 2015 získal souhlasné stanovisko. Během odvolávání Vak Hodonín, a.s. bylo stanovisko postoupeno až k přezkumu tzn. rozkladové komisi a tehdejší ministru životního prostředí, souhlasné stanovisko bylo i tímto přezkumem potvrzeno jako souhlasné.

V případě, že by stanovisko EIA nebylo kladné, nemohl by investor zažádat o stanovení dobývacího prostoru a jakkoliv pokračovat ve snaze začít s těžbou, je tedy v rámci celého případu velmi stěžejní a od mnohých veřejných činitelů směřovala ke stanovisku kritika. Stanovisko EIA totiž vychází z podkladů Knoppové, jejíž model označují odborníci ze strany Vak Hodonín, a.s. za nedostatečný. Její hodnocení lokality pracuje s tím, že voda se do zdroje dostává především vsakem z ramene Nové Moravy a rameno funguje jako hydraulická bariéra, čímž je vyloučeno riziko znečištění pramene. Se stejnými předpoklady pracuje také prof. Landa ve svém posudku, na nějž se ve svém rozhodnutí odkazuje soud.

Součástí souhlasného stanoviska je také 58 podmínek, které by těžář měl splnit, jak před těžbou, během ní, tak také po vytěžení ložiska. Vak Hodonín, a.s. akcentuje, že podmínky, které EIA stanovila, jsou velmi složité a špatně vymahatelné.

Krajská hygienická stanice

K záměru těžby štěrkopísku se vyjádřila Krajská hygienická stanice Zlínského kraje i Krajská hygienická stanice Jihomoravského kraje.

KHS Zlínského kraje posuzovala především riziko zvýšeného hluku a její stanovisko bylo souhlasné. Zatímco stanovisko KHS Jihomoravského kraje bylo nesouhlasné a následně po odvolání investora bylo Ministerstvem zdravotnictví zrušeno.

Vodoprávní úřad

Vodoprávní úřad Městského úřadu Uherské Hradiště (dále „MÚ Uherské Hradiště“) vydal nesouhlasné stanovisko ke stanovení dobývacího prostoru s ohledem na polohu potenciální těžby, jelikož se nachází v aktivní zóně záplavové oblasti, která je zahrnuta do „*Plánu pro zvládnutí povodňových rizik povodí Dunaje*“, kde by neměly být činěny aktivity, které by mohly podpořit povodňový stav a kde nesmí být umístovány žádné stavby. Podmínky stanovené rozhodnutím EIA však předpokládají, že zde nějaké stavební prvky měly být. Což je dle dotčeného vodoprávního úřadu v nesouladu s pravidly v lokalitě.

Proti tomuto rozhodnutí se investor odvolal a bylo Krajským úřadem Zlínského kraje (dále jen „KÚ Zlínského kraje“) změněno na souhlasné. KÚ Zlínského kraje argumentoval nedostatečností a nepřesností důvodů pro nesouhlasné stanovisko MÚ Uherské Hradiště.

Stavební úřad

Městský úřad Uherský Ostroh, odbor stavebního úřadu vydal v této věci souhlasné stanovisko, které bylo následně potvrzeno také Krajským úřadem Zlínského kraje.

Český báňský úřad

„Obvodní báňský úřad o stanovení dobývacího prostoru a jeho změnách rozhoduje podle § 27 odst. 1 horního zákona, v součinnosti s dotčenými orgány státní správy, zejména v dohodě s orgány životního prostředí a s orgánem územního plánování a v souladu se závazným stanoviskem stavebního úřadu.“

Stanovení dobývacího prostoru má v tomto případě na starost Obvodní báňský úřad pro území krajů Jihomoravského a Zlínského (dále také „OBÚ“), se sídlem v Brně, celkem je v ČR těchto obvodních úřadů 8. O oprávnění je třeba žádat v případě, že daný subjekt chce těžít ložisko, které je státem označeno jako výhradní. Výhradní ložiska jsou ve vlastnictví státu a nezáleží, kdo je majitel daného pozemku.

Proces stanovení dobývacího prostoru (dále také „DP“) začal v roce 2016, kdy o něj těžař zažádal. Na tuto žádost odpověděl OBÚ zamítavým stanoviskem, vůči kterému se těžař odvolal. Dne 2.11.2017 došlo k přerušení řízení o stanovení DP, jelikož se čekalo na výsledek přezkumu hodnocení EIA, jehož výstupem bylo, že přezkum byl neodůvodněný. Řízení tedy od 17.5.2018 dále pokračovalo.

Obvodní báňský úřad pro území krajů Jihomoravského a Zlínského zveřejnil své rozhodnutí 9.1.2019 (č. j. SBS 09782/2019/ČBÚ-21/13), kde rozhodl o stanovení dobývacího prostoru. Proces rozhodování pracoval s námitkami Vak Hodonín, a.s., dotčenými obcemi a dalšími. Velké množství z nich bylo zamítnuto s odkazem na znění zprávy EIA.

Proti tomuto rozhodnutí podaly dotčené obce a Vak Hodonín, a.s. odvolání.

V rámci odvolání musely reagovat všechny nadřazené orgány těm, které v rámci tohoto záměru vydávaly závazná stanoviska. U zprávy EIA, která byla vydána Ministerstvem životního prostředí, se odvolává k ministru životního prostředí, u Krajské hygienické stanice je odvolacím orgánem Ministerstvo zdravotnictví, u rozhodnutí týkajícího se územně-plánovacího charakteru je v tomto případě Krajský úřad Zlínského kraje, z pohledu vodohospodářského je pro Krajský úřad Zlínského kraje nadřazeným orgánem Ministerstvo životního prostředí, odbor výkonu státní správy VIII v Olomouci.

Celkem se odvolání týkalo čtyř orgánů, všechny orgány v odpovědi na odvolání potvrdily svá předchozí kladná vyjádření k těžbě šterkopísku.

Dne 19.5.2020 Český báňský úřad potvrdil své rozhodnutí o stanovení dobývacího prostoru, všechny námitky byly zamítnuty.

Z důvodu kladného rozhodnutí ohledně stanovení DP byly podány tři správní žaloby – jedna od Vak Hodonín, a.s. a části obcí – zastoupeni advokátní kanceláři Frank Bold Advokáti, s.r.o., druhá od další skupiny dotčených obcí – zastoupeni advokátní kanceláři Mgr. Jany Zwyrtek Hamplové, třetí správní žalobu podal Jihomoravský kraj. Soud spojil všechny žaloby do společného řízení.

Krajský soud v Brně

Na základě správní žaloby podané Frank Bold Advokáti s.r.o., zastoupeni Vak Hodonín, a.s. a žaloby od Jihomoravského kraje bylo 14. srpna 2020 dotčeným zasláno usnesení o zamítnutí návrhu na přiznání odkladného účinku žaloby proti rozhodnutí o stanovení DP. Z odůvodnění soudu vyplývá, že nebyly splněny podmínky pro přiznání odkladného účinku. Stanovení DP totiž není povolením k těžbě.

Rozsudek Krajského úřadu v Brně byl vydán 6. října 2020. Ten zrušil rozhodnutí Českého báňského úřadu a vrátil věc žalovanému k dalšímu řízení. Důvody jsou především v pokladech, se kterými Český báňský úřad pracoval a jejich občasná nedostatečnost.

Námitky žalobců, kteří byli uznáni jako žalobci s možností zapojení do správní žaloby, se částečně překrývali, proto se soud k daným okruhům vyjádřil souhrnně. Některé námitky však soud vyhodnotit nemohl, jelikož neměl k dispozici skutkový stav či některé dodané námitky a podklady byly nepřezkoumatelné.

Porušení práva na samosprávu

Dle soudu byly námitky týkající se odepření práva na samosprávu příliš obecné a neopírali se konkrétní zákonná ustanovení, avšak je legitimní, že obce mají zájem na zásobování svých obyvatel pitnou vodou. Zároveň neexistuje žádné právo na konkrétní zdroj, ze kterého by obce měly čerpat vodu. Soud také konstatoval, že ve svém rozhodování nemůže jednat nijak politicky – pro rozhodování tedy není rozhodující, kolik obcí a obyvatel ze zdejšího zdroje vodu odebírá.

Povaha závazných stanovisek a jejich soudní přezkum

Soud v rámci svého vysvětlení odkazuje především na dřívější rozsudky Nejvyššího správního soudu a uzavírá tuto část rozptýlením obav žalobců, že závazná stanoviska nejsou přezkoumatelná. Zároveň stanovení dobývacího prostoru neznamena nezbytně, že dojde k povolení hornické činnosti. Soud se zabýval otázkami, které jsou pro závazná stanoviska společné a následně soud přezkoumal jednotlivá závazná stanoviska.

Upřednostnění soukromého zájmu před zájmem veřejným

Žalobci v rámci námitek uváděli také, že zajištění pitné vody je veřejným zájmem a těžba šterkopísku je zájmem soukromým, ovšem dle Krajské soudu v Brně jsou oba zájmy veřejné. Tuto argumentaci tedy soud považuje za zavádějící.

Shrnutí zmiňuje, že se tedy jedná o setkání dvou různých veřejných zájmů, nejde ani o střet, jelikož správní orgány stavěly svá tvrzení na tom, že těžbou nebude ohroženo zásobování pitnou vodou.

Stanovení dobývacího prostoru v aktivní zóně záplavového území

Žalobci namítali, že stanovením dobývacího prostoru v aktivní zóně záplavového území dochází k porušení § 67 vodního zákona.

„Podle § 67 odst. 1 vodního zákona platí, že v aktivní zóně záplavových území se nesmí umísťovat, povolovat ani provádět stavby s výjimkou vodních děl, jimiž se upravuje vodní tok, převádějí povodňové průtoky, provádějí opatření na ochranu před povodněmi nebo která jinak souvisejí s vodním tokem nebo jimiž se zlepšují odtokové poměry, staveb pro jímání vod, odvádění odpadních vod a odvádění srážkových vod a dále nezbytných staveb dopravní a technické infrastruktury, zřizování konstrukcí chmelnic, jsou-li zřizovány v záplavovém území v katastrálních územích vymezených podle zákona č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele, ve znění pozdějších předpisů, za podmínky, že současně budou provedena taková opatření, že bude minimalizován vliv na povodňové průtoky; to neplatí pro údržbu staveb a stavební úpravy, pokud nedojde ke zhoršení odtokových poměrů.

Podle § 67 odst. 2 vodního zákona je v aktivní zóně dále zakázáno

a) těžit nerosty a zeminu způsobem zhoršujícím odtok povrchových vod a provádět terénní úpravy zhoršující odtok povrchových vod, b) skladovat odplavitelný materiál, látky a předměty, c) zřizovat oplocení, živé ploty a jiné podobné překážky, d) zřizovat tábory, kempy a jiná dočasná ubytovací zařízení; to neplatí pro zřizování táborů sestávajících pouze ze stamů, které byly před stanovením aktivní zóny záplavového území v tomto místě zřizovány a které lze v případě povodňového nebezpečí neprodleně odstranit.“

Ovšem napadené rozhodnutí není rozhodnutím o umístění, povolení ani provádění stavby, zároveň není předmětem napadeného rozhodnutí ani skladování jakéhokoliv materiálu. Na tento případ dopadá pouze část, aby nebyl narušen povrchový odtok. Závěr žalovaného v tomto ohledu nemá oporu ve správním spise, jelikož podklad, na jehož základě byl jeho závěr vyhodnocen, není zařazen mezi podklady k rozhodnutí o posuzování vlivů.

Stanovení dobývacího prostoru v chráněné oblasti přirozené akumulace vod

Podle § 28 odst. 2 písm. e) vodního zákona se nesmí v těchto oblastech mimo jiné těžit nerosty povrchovým způsobem nebo provádět jiné zemní práce, které by vedly k odkrytí souvislé hladiny podzemních vod. Tento zákaz se nevztahuje na těžbu štěrků, písků a štěrkopísků, pokud časový horizont těžby a použité technologie přizpůsobeny následující vodohospodářskému využití ložiska po jeho vytěžení.

Využití jezera, které vznikne po těžbě, by mělo být pro účely zavlažování, což je dle soudu v pořádku.

Stanovení dobývacího prostoru v ochranném pásmu vodního zdroje

„Podle § 30 odst. 8 vodního zákona v ochranném pásmu I. a II. stupně je zakázáno provádět činnosti poškozující nebo ohrožující vydatnost, jakost nebo zdravotní nezávadnost vodního zdroje, jejichž rozsah je vymezen v opatření obecné povahy o stanovení nebo změně ochranného pásma.“

Dle popisu výše samotné stanovení dobývacího prostoru neohrožuje vlastnosti vodního zdroje, reakce na těžbu je otázkou hydrogeologických podmínek v daném místě.

Hodnocení podkladů pro posouzení hydrogeologických poměrů

Tato otázka je dle soudu primárně odborná, záleží tedy na odborných pokladech, které jsou k dispozici. Z dodaných materiálů je jako znalecký posudek hodnocen pouze posudek prof. Landy. Ten koresponduje s materiály, ze kterých se vycházelo při procesu EIA. Zároveň se soud v pozici poučeného laika ztotožňuje s jeho výstupy. Pan prof. Landa vychází z dat z roku 1983, kdy byl v místě proveden nejpodrobnější průzkum. Pokud žalobci chtějí vyvrátit hydrogeologické poměry, které vyhodnocuje pan prof. Landa, měli by předložit studii porovnatelného rozsahu.

Soud nevyvrací možnost, že mohlo dojít od roku 1983 ke změně hydrogeologických poměrů, ovšem nejsou pro to potřebná data.

V rámci tohoto bodu stojí za povšimnutí poznámka, že „*oponentní odborná stanoviska se ve velké míře zcela nepřipustně vyjadřují k otázkám právním*“, hodnotí často mnohem více otázky právní, místo toho, aby se stanoviska zabývala faktickou stránku – tedy hydrogeologickými poměry dané lokality a možným vlivem těžby štěrkopísku na zdroj vody.

Podle prof. Landy je také hydraulická bariéra funkční tak, jak se předpokládá, jeho hodnocení pracuje především s verzí, že voda se podzemí dostává primárně z povrchu, infiltrací mimo jiné z ramene Nové Moravy.

Soud považuje i analogii koexistování jiných zdrojů pitné vody a těžebních jezer jako adekvátní. Na námitky týkající se nerespektování předběžné opatrnosti reaguje soud ve smyslu, že pokud máme k dispozici podklady odpovídající dnešním vědeckým standardům a ty říkají, že ohrožení vydatnosti zdroje vody nehrozí je předběžné opatrnosti učiněno za dost. Spor týkající se předběžné opatrnosti je v tomto případě spíše sporem skutkovým, ten se odvíjí od hydrogeologických podmínek, na nichž se žalobci a žalovaný neshodují.

Stanoviska EIA

Rozsudek v této části upozorňuje, že fakt, že podmínky, které EIA stanovila, jsou obtížné splnitelné, neznamena, že by toto rozhodnutí bylo nějakým způsobem nezákonné. O vícero podmínkách se soud vyjadřuje, že jejich obecnost není nutně problém, jelikož k jejich specifikaci by mělo dojít až během dalších kroků směřujících k těžbě.

Závazné stanovisko krajské hygienické stanice

Z rozsudku vyplývá, že námitky týkající se vyloučení správních orgánů Jihomoravského kraje nejsou opodstatněné. Tyto orgány nebyly místně příslušné, ač je faktem, že pokud by potenciálně došlo ke kontaminaci vodního zdroje, budou jí ovlivněni především obyvatelé Jihomoravského kraje, kteří primárně odebírají vodu z tohoto zdroje. Zároveň orgány typu krajské hygienické stanice prezentují stát jako celek, tudíž mají mezi sebou interní komunikaci, za jejího využití mohou rozhodnutí konzultovat či jej vzájemně komunikovat. Dle soudu se také KHS správně zabývala primárně jen rizikem zvýšeného hluku, hodnocení rizika kontaminace vody přísluší vodoprávnímu úřadu. Pokud se vodoprávní úřad vyjádřil, že toto riziko nehrozí, není důvod, aby jim KHS dále zabývala.

Závazné stanovisko vodoprávního úřadu

Situace, kdy Krajský úřad Zlínského kraje změnil rozhodnutí Městského úřadu Uherské Hradiště, není nijak nezákonná.

Krajský úřad Zlínského kraje změnil rozhodnutí Městského úřadu Uherské Hradiště na souhlasné, toto rozhodnutí pak stvrdilo ještě Ministerstvo životního prostředí. Dle soudu tento postup nebyl nijak nezákonný. Co se týká zákonnosti samotných závazných stanovisek, to dostatečně soud nemůže ohodnotit, jelikož správní spis není dostatečný – chybí zhodnocení proudění povodňových vod.

Závazné stanovisko orgánu územního plánování

Správní řízení v tomto případě začalo dříve, než vešla v platnost novela č. 225/2017 Sb. § 96b, stavebního zákona, která obsahovala institut závazného stanoviska orgánu územního plánování. V době, kdy správní řízení začalo, platila přechodná ustanovení.

Z toho vyplývá, že orgán územního plánování – Městský úřad Uherské Hradiště nebyl dotčeným orgánem, takže jeho zrušení Krajským úřadem Zlínského kraje je v pořádku. Správný dotčeným orgánem byl stavební úřad Městského úřadu Uherský Ostroh, který své stanovisko vydal již dříve.

Závazné stanovisko stavebního úřadu

Dotčený stavební úřad Městského úřadu Uherský Ostroh ani Krajský úřad Zlínského kraje, který následně vydal přezkumné stanovisko, nepostupovali při svém hodnocení správně, jejich závazná stanoviska jsou tedy nepřezkoumatelná. Na základě toho soud ruší rozsudkem napadená rozhodnutí.

11. Diskuse

Těžba štěrkopísku probíhá napříč všemi kraji ČR vyjma Vysočiny a hlavního města Praha. Těžba je logisticky koncipována tak, aby by byl vytěžený materiál za svým zpracováním přesouván co nejméně. Vzdálenost, na kterou musí být štěrkopísky převáženy, má totiž samozřejmě vliv na cenu materiálu.

Ministerstvo životního prostředí vydává pravidelně ve spolupráci s Českou geologickou službou zprávu o surovinových zdrojích v České republice, kde je podrobně mapována také situace se štěrkopískem. Z posledních dat vyplývá, že z aktuálně produkujících pískoven má hodně z nich životnost do 10 let. Poptávka a množství vytěženého štěrkopísku v posledních letech rostly, s vytěženým množstvím štěrkopísku rostla i cena tohoto materiálu. V roce 2020 bylo v ČR vytěženo 11,3 mil. m³ štěrkopísku, suma činí celkové množství z výhradních i nevýhradních ložisek. Na výrobu betonu bylo využito přibližně 5,5 až 6,7 mil. m³ štěrkopísku. Beton je velmi důležitý kompozitní stavební materiál, především pro realizaci liniových staveb.

Aktuálně řešené záměry těžby štěrkopísku trvají v řádech několika let a jejich výsledek je nejasný. Procesně je to velmi náročná záležitost, což může snižovat motivaci investorů. V posledních letech je registrován především nedostatek hrubějších částic, takže je nutný dovoz ze Slovenska.

Co k realizaci těžby štěrkopísku rozhodně nepomáhá je, že velké množství ložisek se nachází právě v oblastech CHOPAV a poblíž zdrojů pitné vody, tedy i v oblastech ochranného pásma vodního zdroje.

V Jihočeském kraji se některá z ložisek nachází v chráněné krajinné oblasti Třeboňsko, která je také součástí CHOPAV. Jednou z nich je i lokalita Halámky, která se zároveň nachází na hranicích s Rakouskem. Těžba zde probíhá již několik let a těžařská firma usiluje o získání povolení pro rozšíření dolu, aby těžba mohla pokračovat v dosavadní kapacitě. Záměr je teď aktuálně ve fázi hodnocení vlivu na životní prostředí (EIA), které je pro realizaci určující.

Již teď se však těžba setkává s odporem místních obyvatel, jednak kvůli hluku a prachu, ale také z důvodů plánů nedaleké obce Nové Ves nad Lužnicí, která v blízkosti potenciálního rozšíření lomu naplánovala nové stavební parcely. Blízkost hranic s Rakouskem je také komplikací, protože v tomto případě rakouská strana upozorňuje na riziko poklesu podzemní vody o metr až metr a půl.

Při podrobnějším zkoumání je dohledatelné, že velké množství záměrů těžby štěrkopísku často zahrnuje nesouhlas veřejnosti a obavy o lesy, spodní vody či hluk a prach, což proces povolování samozřejmě prodlužuje. V Jihočeském kraji dokonce

v minulém roce proběhlo i referendum o pokračování těžby štěrkopísku, jelikož pro její umožnění byla nezbytná změna územního plánu.

Třídění odpadu je dnes již standardní záležitostí, aby význam třídění opravdu nabyl svého významu je další důležitou činností recyklace a opětovné využívání materiálů. Stavební odpad ze zdemolovaných staveb tvoří až polovinu všech odpadů, které v České republice vyprodukujeme. S ohledem na snižující se množství vytěžitelných ložisek, mimo jiné štěrkopísku, je recyklace stavebního materiálu důležitou výzvou pro budoucnost stavebního materiálu. Štěrkopísek je zásadní suroviny pro výrobu betonu, který je nezbytným svatebním materiálem pro velké množství staveb. Výroba betonu v roce 2015 tvořila přibližně 15 procent celkových světových emisí CO₂, proto se velmi aktivně hledají nové technologie jeho výroby a taky se využívá i jeho recyklát.

Vlivem velké potřeby štěrkopísku, je provozována jeho těžba napříč světem a přirozeně tedy dochází ke sledování jeho vlivu na podzemní vodu. Napříč USA se normy pro ochranu podzemní vody liší, autoři studie vlivu těžby štěrkopísku na podzemní vody v americkém státě Maine hodnotí, že pravidelný monitoring dotčených oblastí jako alternativa k dodržování právních předpisů může poskytnout větší jistotu a rychlejší odhalení nedostatků. V Turecku patří ohrožení zdrojů pitné vody vlivem těžby štěrkopísku mezi jedno z největších ohrožení vody.

Zatím je zřejmé, že jsou stavby, na které se například recyklovaný beton nehodí, jelikož jeho vlastnosti a také kvalita je jiná, avšak dává smysl recyklované materiály využívat všude, kde to možnosti dovolí. Společně s tím může být aktivně podporován sektor vědy a výzkumu a umožňovat tak hledání nových způsobů výroby recyklovaných materiálů. Mezi dnes již zkoumané suroviny patří dokonce i lidské vlasy, lusky stromu Saman nebo lepivá rýže.

Pokud to podmínky umožní, stojí za zvážení záměna využívaných materiálů, již existují velké stavby bez potřeby použití betonu. Ovšem v tomto případě může dojít k přesunu zátěže jinde, je tedy třeba pamatovat na šetrnost. K odhadu vlivu případné záměny materiálů a změny postupů mohou pomoci hodnocení LCA (life cycle assessment), tedy posuzování životního cyklu. Tato metoda umožňuje určit environmentální dopad produktů. S pomocí analýz jako je LCA lze také analyzovat nakolik je přínosná i již zmíněná recyklace, jelikož vlastnosti materiálů se všeobecně vlivem opakovaného použití mění a pro určitě výrobky jsou mnohdy nezbytné konkrétní vlastnosti.

V rámci lidských činností je také velmi důležité pracovat s externalitami konkrétních produktů a procesů. Právě pominutí externalit může způsobit, že nahrazení jednoho zdroje druhým, a netýká se to jen otázky zdrojů surovin, se může ukázat jako velmi neefektivní a ve výsledku nijak neprospívající. Externality se týkají také spotřeby

vody, protože k velké spotřebě vody dochází při výrobě piva, aut i bavlněného oblečení.

Zlepšení ochrany zdrojů pitné vody může být ovlivněno jednak úpravou jejího právního rámce, ale v jistých ohledech je nezbytná také úprava spotřebitelského chování a průmyslových postupů.

Ministerstvo životního prostředí má v plánu v letošním roce představit návrh ústavní ochrany vody a také zpřísnit pokuty za znečišťování životního prostředí. Dostatečnými pokutami za znečišťování životního prostředí lze alespoň částečně pokrýt náklady vynaložené na řešení havárií, ale je diskutabilní, zdali lze zdroje pitné vody dostatečně nacenit. Za důl Turów dostal Liberecký kraj 45 milionů eur, což může umožnit, že v kraji bude dobudována kanalizace a kraj předejde situaci, kdy vlivem rozšiřování dolu by se obyvatelé v jeho okolí octli na suchu. Na první pohled vysoká částka ale vůbec neřeší funkci podzemního zdroje pro další generaci. Je zcela přirozené, že jsou řešeny aktuální problémy, ale je třeba přistupovat k přírodním zdrojům tak, aby jejich funkce byla trvale udržitelná. A opět se nejedná o jednoduchý spor, kdy je jasnou prioritou ochrana vody. Z české strany je opravdu prioritou veřejný zájem na ochraně podzemní vody, avšak pro polskou stranu je veřejným zájmem těžba hnědého uhlí.

Hnědé uhlí patří mezi fosilní paliva, jejichž spalování zvyšuje koncentraci CO₂ v atmosféře a dnes již prokazatelně ovlivňuje klima.

Klimatických scénářů je mnoho, většinou se odvíjí právě od množství ještě vypuštěného CO₂, kdy se následně pracuje s průměrným oteplením planety. V rámci České republiky se zatím ukazuje, že se naše území otepluje dvakrát rychleji, než je světový průměr, aktuálně je tedy dosažené oteplení v České republice rovno přibližně 2 stupňům Celsia v porovnání s předindustriálním obdobím.

Scénáře oteplení planety zahrnují i tzn. zlomové body, kdy může dojít v konkrétní chvíli masivnímu odumírání mořských korálů, což může mít za důsledek odumírání ekosystémů.

Česká republika měla již v roce 2004 Národní program na zmírnění dopadů klimatické změny v ČR, který byl později nahrazen Politikou ochrany klimatu v České republice. Možnosti v práci s klimatickou změnou jsou dvě – snižování vypouštění emisí skleníkových plynů (mitigace) a vyrovnání se s probíhajícími změnami (adaptace). Nástroje adaptace jsou takové, které pomohou snížit naši zranitelnost, která se vlivem klimatických změn prohlubuje.

I při plnění těch pozitivnějších scénářů klimatické změny může nastat spousta změn a v možných kritických chvílích bude pro společnost pravděpodobně důležitější dostatek pitné vody než například těžba šterkopísku.

Rozhodnutí ovlivňující zdroje pitné vody by měla být formulována na základě komplexních hodnocení a mělo by se kalkulovat také se zvyšující se zranitelností našeho životního prostředí.

Netřeba se obávat zbytečné opatrnosti, pokud nedojde k vytěžení uhelného či štěrkopískového ložiska, tyto zdroje zde setrvávají ještě velmi dlouho. Naopak neuváženou těžbou nerostů můžeme v jistých případech ohrozit další důležité zdroje, mezi nimi i pitnou vodu.

Ústava a ústavní zákony mají v hierarchii právního řádu České republiky nejvyšší právní sílu. Ústava obsahuje preambuli a 113 článků rozdělených do osmi hlav. Součástí ústavního pořádku je také Listina základních práv a svobod.

Ústava nemá pouze funkci právní, ale také společenskou, a tak se zároveň se společností vyvíjí i ona.

Jak bylo výše popsáno, ochrana životního prostředí je v naší Ústavě i Listině základních práv a svobod reflektována, zároveň ochrana vody není explicitně jmenována. V mezinárodním kontextu není ústavní zakotvení ochrany vody něčím výjimečným.

Řešit nějaký problém cestou ústavního návrhu se může zdát jako překotná reakce, jelikož Ústava má svůj význam i z důvodu své strohosti a jednoduchosti, jedná se tedy o nadčasový právní dokument, který svou existencí zaštiťuje ostatní zákony a jejich podzákonné předpisy.

Dává smysl dívat se na změny Ústavy s větším časovým přesahem a minimalizovat politizaci ústavních změn. Což ovšem přirozeně může být ztíženo faktem, že pro návrh ústavní ochrany vody se musí vyjádřit 120 poslanců z 200 zvolených. Od vzniku samostatné České republiky neměla vládnoucí koalice ústavní většinu, stejně tak je tomu u aktuální vládní koalice. V rámci schválení ústavní změny je tedy nezbytná shoda napříč širokou politickou reprezentací, což by však mohlo způsobit, že se bude jednat o vyvážený návrh.

Při ústavním zakotvení ochrany vody je také třeba zvážit, co by tato ochrana měla zajišťovat, zda je to dostatek pitné vody pro obyvatele ČR nebo ochrana zdrojů pitné vody všeobecně. Na základě konkrétní formulace se pak totiž může zásadně lišit provádění dané úpravy. Nestací, že voda bude specificky zakotvena jako něco důležitého, vždyť už teď je v Ústavě i Listině základních práv a svobod zakotvena ochrana životního prostředí a voda je nedílnou součástí životního prostředí.

Ústava ovšem odráží i proměny společnosti, a tak vzhledem k jejímu charakteru není zakotvení ochrany vody nějakým lehkovážným krokem. Klimatická změna transformuje životní prostředí a společnost. Na tento fakt reagují jednotlivé státy,

regiony i společenství – onou reakcí může být vznik společného plánu jakým je i Green Deal či příprava na přesun celého národu, jak se děje na některých souostrovích v Tichém oceánu.

Dnešní krajina je primárně kulturní krajinou a lidské aktivity jsou natolik její součástí, že i velmi přísně chránění oblasti reflektují stavem svých ekosystémů nepříznivý vývoj klimatu.

Klimatická změna není sezónní nebo přechodnou záležitostí a možné scénáře vývoje shromažďuje již přes třicet let například Mezivládní panel pro klimatickou změnu (dále jen „IPCC“), který ve svých zprávách průběžně mapuje dosavadní poznatky. Poslední zpráva IPCC byla publikována na začátku letošního roku.

Na potřebě ochrany pitné vody, prevenci v práci se suchem se společnost široce shoduje. Je tedy zřejmé, že kroky týkající se její výraznější ochrany mají podporu. V české společnosti stoupá také celkové povědomí o klimatické změně. Z výzkumu České rozhlasu v roce 2019 vzešlo, že 93 % dospělých obyvatel ČR se přiklání k tomu, že v posledních 100 let dochází v ČR ke změně klimatu. Silně bylo podpořeno také tvrzení, že má na této změně podíl člověk. V rámci dosahu vlivu klimatické změny si 86 % respondentů myslí, že klimatická změna bude mít velký až zásadní vliv na celý svět. Ovšem jen 39 % respondentů připouští velký vliv na jejich vlastní život či rodinu. Z možných neřešených dopadů se pak lidé nejvíce obávají nedostatku vody, devastace české krajiny a migrace. Co se týká řešení, velkou podporu mají různé typy dotací na solární panely, zateplení či cyklostezky – tedy především „měkká“ řešení. Co má pak mnohem menší podporu jsou různé způsoby osobního omezení.

Litevští vědci v rámci své studie věnující se osobní odpovědnosti na klimatické změně se v dubnu 2019 dotazovali občanů ze všech států Evropy na jejich postoje ke klimatické změně. V České republice u otázky, zdali je mírnění klimatické změny i na nich samotných, jen 20 % dotazovaných odpovědělo ano. Napříč EU bylo pozorováno, že s rostoucím HDP roste také míra odpovědnosti obyvatel na mírnění působení klimatické krize, což může být ovlivněno i tím, že v těchto státech si mohou obyvatelé spíše dovolit ekologicky méně tíživá řešení, která jsou ovšem mnohdy dražší.

Ústavní ochrana není pouze otázkou zvýšení společenského povědomí o její důležitosti, ale o užitečnosti provedení, a tedy i doprovodných zákonných a podzákonných nástrojů.

V rámci studované modelové lokality, kdy došlo ke střetu dvou veřejných zájmů – těžby šterkopísku a pitné vody, by se tedy spor pravděpodobně zastavil právě u

Krajského soudu v Brně, jelikož by bylo možné se odkazovat na větší důležitost ochrany vodního zdroje podpořenou zakotvením v Ústavě. Až po soudní vyústění však spor trval téměř třináct let, což je opravdu dlouhá doba. Tak dlouhý spor jednak vytěžuje obě zájmové strany a také státní správu. A součástí případného zvýšení ochrany vody by měly být způsoby, které potenciálně sníží vytížení státní správy. Je srozumitelné, že v případě vodního zdroje Bzenec komplex soud zamítl námitku týkající se špatně realizovatelných podmínek vycházejících z posouzení EIA, soud opravdu nemá, jak prošetřit jejich provedení, když všechny jsou otázkou budoucnosti. Avšak jiné orgány mají tu kompetenci, aby vymahatelnost podmínek dokázaly ohodnotit, mezi nimi byl měl být samotný orgán vydávající ono stanovisko.

Projevy klimatické změny jsou velmi zřetelné také na fungování hydrologického cyklu. Ten získává na intenzitě a do budoucna lze očekávat nárůst extrémních výkyvů počasí.

Tomu se může společnost částečně přizpůsobit, ovšem jsou k tomu nezbytné strukturální změny.

Problémy se ale netýkají jen extrémních situací. V rámci České republiky v druhé polovině 20. století docházelo ke kolektivizaci, scelování zemědělských pozemků a jejich masivnímu odvodňování. To mělo zásadní vliv na charakter a vitalitu české krajiny. Její silná degradace se po roce 1989 zastavila, avšak nedošlo dodnes k zásadním a nezbytným změnám. Například na Vysočině má průměrná zemědělská plocha čtyřikrát větší rozlohu než zemědělské plochy (dále jen „ZP“) v sousedním Horním Rakousku. V kombinaci s nedostatkem krajinných prvků mezi jednotlivými ZP dochází ke snižování biodiverzity a zhoršování vodních poměrů až do takové míry, že mohou být ZP silně ohroženy vodní erozí, při níž dochází k odplavování ornice a zanášení blízkých vodních toků.

Srážky jsou základním zdrojem pro naše zdroje pitné vody, povrchové i podzemní. Průběžné srážky mají zásadní vliv na hladinu podzemních vod. Týká se to i sněhových srážek, které díky svému skupenství přirozeně setrvávají déle na jednom místě a pomalým táním se do půdy vsakují lépe, což pozitivně ovlivňuje půdní vlhkost a hladiny podzemních vod.

Vedle zhoršování vodních poměrů v naší zemi i na planetě se daří vědcům objevovat nové způsoby, jak vodu vyrobit i v těch nejnáročnějších podmínkách na poušti, kde nejsou většinou zdroje povrchové ani podzemní vody a vzduch je mimořádně suchý. Takovým nedávno vytvořeným přístrojem je MAGDA, která byla vytvořena na Univerzitním centru energeticky efektivních budov ČVUT v Praze.

V zajištění dostatečného množství pitné vody by nové technologie zásadně nápomocné, jako častý příklad propracované hospodaření s vodou bývá zmiňován

Izrael, který se historicky nachází ve velmi suché oblasti, a tak tu téma nedostatku vody rezonovalo od prvopočátku osídlení. Vodovodní síť začala být zásobována odsolovanou vodou již v roce 2005 a v roce 2015 86 % odpadních vod recyklováno a využíváno v zemědělství.

Česká republika je svou zeměpisnou polohou samozřejmě velmi jiná než Izrael, ale je zřejmé, že technologie pro zabezpečení dostatečné množství pitné vody jsou a její následná recyklace může být také prospěšnou.

Klimatická změna v odborných kruzích není předmětem diskuse, je to fakt, se kterým je třeba pracovat teď.

12. Závěr

Dostatek pitné vody je opravdu nezbytností pro fungování společnosti a je v zájmu všech státních složek napříč správní hierarchií, aby jí bylo dostatek. Toto je třeba aktivně řešit a formovat na základě toho přístup k vodě. Což stvrzuje fakt, že voda je objektem mezinárodních smluv, multilaterálních společenství, mezinárodních i národních strategií a prostupuje také napříč úrovněmi našeho právního řádu.

S ohledem na její důležitost, výše zmíněné klimatické změny a její množství, které společnost potřebuje, je velmi přirozené, že dochází k hodnocení způsobu její ochrany a hledají se nové způsoby pro zlepšení pro hospodaření s ní.

Zpřísnění ochrany pitné vody může být dobrým krokem, ovšem neznamená to zabezpečení jejího dostatku. Společně s vyšší ochranou vody je také třeba vyvinout maximální úsilí, aby krajina a půda dokázala dlouhodobě pojmout velké množství vody a zvládat teplotní a srážkové výkyvy. Je třeba revitalizovat krajinu a vodní toky, kontrolovat podrobně chemický stav vody a modernizovat vodní soustavu, lépe monitorovat ztráty distribuované vody a vyvíjet technologie pro lepší dočišťování, za pomoci dostatečné prevence mohou být různorodé záměry v bezprostřední blízkosti pod lepší kontrolou.

Vzhledem ke komplexnosti ochrany zdrojů pitné vody v souběhu s dalšími lidskými činnostmi nebude pro zvýšení ochrany stačit pouze ústavní ochrana vody, ale může být součástí legislativního balíčku, který definuje vodu jako prioritu.

13. Použitá literatura

Odborné publikace

JAKUČIONYTĚ-SKODIENĚ, Miglė a Genovaitė LIOBIKIENĚ. Climate change concern, personal responsibility and actions related to climate change mitigation in EU countries: Cross-cultural analysis. *Journal of Cleaner Production*. 2021(281). ISSN 0959-6526.

BENGAL, Shriram N., Leeladhar S. PAMMAR a Chittaranjan B. NAYAK. Engineering application of organic materials with concrete: A review. *Materials Today: Proceedings*. 2022, 1-5. ISSN 2214-7853.

BŁASZCZYŃSKI, Tomasz a Maciej KRÓL. Usage of Green Concrete Technology in Civil Engineering. *Procedia Engineering*. 2015(122), 296-301. ISSN 1877-7058.

Dieter, C.A., Maupin, M.A., Caldwell, R.R., Harris, M.A., Ivahnenko, T.I., Lovelace, J.K., Barber, N.L., and Linsey, K.S., 2018, Estimated use of water in the United States in 2015: U.S. Geological Survey Circular 1441, 65 s., <https://doi.org/10.3133/cir1441>. [Supersedes USGS Open-File Report 2017–1131.]

Peckenham, et al. Sand and Gravel Mining: Effects on Ground Water Resources in Hancock County, Maine, USA. *Environmental Geology*. 2008. 56. ISSN: 1103-1114. DOI: 10.1007/s00254-008-1210-7.

BAYRAM, Adem a Hizir ÖNSOY. Sand and gravel mining impact on the surface water quality: a case study from the city of Tirebolu (Giresun Province, NE Turkey). *Environmental Earth Sciences*. 2014. Dostupné z: doi:10.1007/s12665-014-3549-2

PRŮCHOVÁ, Ivana; HANÁK, Jakub a kol. Voda v právních vztazích. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 238 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, č. 481. ISBN 978-80-210-7155-1.

ZPRÁVA O STAVU VODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2020. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2021. ISBN 978-80-7434-626-2.

STARÝ, Jaromír, et al. SUROVINOVÉ ZDROJE ČESKÉ REPUBLIKY. Praha: Česká geologická služba, 2022. ISBN 978-80-7673-030-4. ISSN 1801-6693.

Legislativní zdroje

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění.

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky, v platném znění.

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů, v platném znění.

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění.

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů, v platném znění.

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, v platném znění.

Sdělení č. 1/2022 Sb. m. s., sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o spolupráci k řešení vlivů těžební činnosti v povrchovém hnědouhelném dole Turów v Polské republice na území České republiky.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23. října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky. In: Úřední věstník, L 327/1, 22.12.2000, s. 275–342., dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/118/ES ze dne 12. prosince 2006 o ochraně podzemních vod před znečištěním a zhoršováním stavu. In: Úřední věstník, L 327/19, 27.12.2006, s. 17–31., dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2020/2184 ze dne 16. prosince 2020 o jakosti vody určené k lidské spotřebě (přepřacované znění). In: Úřední věstník, L 435/19, 23.12.2020, s. 1-62., dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>.

Internetové zdroje

Vnitrostátní právní předpisy. European e-justice [online]. [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-cz-maximizeMS-cs.do?member=1.

Vláda chce navrhnout ústavní ochranu vody i změnu zákona o ochraně půdy. EnviWeb [online]. 10.1.2022 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.enviweb.cz/121037>.

Ostatní zdroje

Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 6.10.2020, č. j. 31 A 112/2020-404, www.zakonyprolidi.cz.

VSI, ©2022: Velvyslanectví Státu Izrael v České republice: Izrael: Světová velmoc v hospodaření s vodou a vodohospodářských technologiích (online) [cit.2022.03.20], dostupné z https://embassies.gov.il/Praha/NewsAndEvents/Documents/Israel-GlobalLeaderinWaterTech_HR_TB_210x210_cmyk_cz_FINAL_nahled.pdf.

FRANK BOLD, Advokáti. *Vyjádření k podkladům rozhodnutí dle § 36 odst. 3 správního řádu*. 2022.

ČGS. *Často kladené dotazy na změny hladin podzemní vody v okolí dohu Turów* [online]. In: 9.2.2022, s. 1-12 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: http://www.geology.cz/extranet/onas/aktuality/text-aktuality?id_aktu=20891.